ШЕКСПІР НА УКРАЇНІ

М. С. Шаповалова. Шекспір в українській літературі. Видавниче об'єднання «Вища школа». Львів, 1976 р.

Вільям Шекспір належить до тих велетнів світової культури, чий вплив на розвиток літератур інших народів у різні періоди їх національної історії постійно привертає увагу дослідників. Немало зробили в цьому плані й українські літературознавці. Окремі розвідки про знайомство українських читачів з геніальним англійським драматургом і переклади його творів українською мовою друкувалися як у періодичних журналах, так і окремими виданнями. У книзі М. С. Шаповалової сприйняття Шекспіра на Україні, починаючи від 30-х років XIX сторіччя до наших днів, уперше розглядається в історичній перспективі як цілісний процес.

Побудувавши свою монографію за хронологічним принципом, автор зосереджує увагу на трьох періодах сприйняття Шекспіра на Україні: 1) Шекспір в українській літературі 30-х — 60-х років XIX сторіччя, 2) Шекспір в українській літературі 70—90-х років XIX й початку XX сторіччя і 3) Шекспір в українській літературі радянського періоду. Поряд з друкованими працями М. С. Шаповалова широко використала рукописні матеріали, які зберігаються у державних архівах, наводячи у своїй цікавій і грунтовній монографії багатий фактичний матеріал про знайомство українських читачів із Шекспіром, вплив спадщини великого драматурга на творчість українських письменників і переклади його творів українською мовою.

Поставивши собі за мету всебічно висвітлити питання про місце Шекспіра в розвитку української культури, автор зосереджує свою увагу на тих письменниках, які засвоювали шекспірівську спадщину в різних формах: від перекладів і переробок до творчого сприйняття естетичних принципів великого англійського драматурга. В цьому плані аналізується вплив Шекспіра на формування твор-

чого методу Т. Г. Шевченка, М. П. Старицького, Лесі Українки та інших письменників. Особливо цікаво розглядається у монографії питання про значення творчості Шекспіра для створення нової української реалістичної драми в другій половині XIX сторіччя. М. С. Шаповалова переконливо показує, що, прагнучи створити новий, якісно вищий тип драми, побудований на глибоких соціальних конфліктах, з ідейно-вагомими, психологічно-складними переконливими характерами, українські письменники значною мірою спиралися на реалістичні принципи Шекспірової драматургії. Створюючи новий тип української історичної драми, вони виробляли й відповідну поетичну систему, теж значною мірою відштовхуючись від шекспірівських принципів.

Грунтовно аналізується у монографії місце Шекспіра в творчому житті І. Я. Франка. Автор наводить цікавий матеріал про перекладацьку й редакторську діяльність Великого Каменяра, зокрема про його роботу над виданням Кулішевих перекладів Шекспірових п'єс. Поряд з цим у монографії наводяться численні висловлювання І. Я. Франка про англійського драматурга, що виявляють глибоке розуміння його творчого методу й особливостей художнього осмислення світу.

На Радянській Україні завжди був неослабний інтерес до творчості англійського драматурга: шекспірівські мотиви помітні в творчості таких видатних українських радянських поетів, як М. Рильський, М. Бажан, Л. Первомайський та інші. Автор робить справедливий висновок про те, що спадщина великого митця Ренесансу близька українській радянській літературі, у різних формах освоюється нею і служить її збагаченню. У цьому розділі М. С. Шаповалова аналізує переклади творів Шекспіра, здійснені М. Рильським, М. Бажаном, В. Мисиком. Згадується також, що за радянський період було опубліковано п'ятнадцять перекладів Шекспірових драм, виконаних різними перекладачами-професіоналами. На жаль, нічого не говориться про якість цих перекладів.

Побудувавши свою монографію як комплексне дослідження про сприйняття Шекспіра на Україні, М. С. Шаповалова поєднує історико-літературний метод з теоретичним аналізом перекладів його творів на різних етапах розвитку української літератури і розглядає переклади п'єс Шекспіра, зроблені П. Кулішем, М. Старицьким, П. Мирним, І. Франком, М. Рильським, М. Бажаном та іншими українськими письменниками. Досконале знання творів великого драматурга в оригіналі, глибоке розуміння їх мовної і стилістичної структури допомагають дослідниці об'єктивно оцінити заслуги й хиби окремих перекладачів у відтворенні ідейного змісту й образного багатства оригіналів. Однак у деяких випадках автор дещо прямолінійно вирішує питання щодо адекватності чи неадекватності окремих перекладів. Важко вимагати від перекладача точної передачі всього багатства мови Шекспіра, особливо там, де образи в оригіналі побудовані на багатозначності слова або вдалій актуалізації фразеологічних зворотів. Окремі випадки порушення образної системи оригіналу при перекладі не дають підстав для негативної оцінки роботи перекладача, оскільки дуже часто вони компенсуються в інших рядках із збереженням загальної емоційної забарвленості твору.

Ці окремі недоліки, однак, не зменшують вартості цікавої монографії, в якій досліджується одна з найбільш яскравих сторінок в історії міжнародних зв'язків української літератури.

Ірина ВІКТОРОВСЬКА.

м. Львів.